

Ana-Maria GOLDAN

Faculty of Law, University „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi

THE ACTUALITY OF THE „COMMON GOOD” CONCEPT REFLECTED IN THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION

Keywords
Common good,
Fundamental rights,
Limits,
Social justice

Abstract

This topic proposed for discussion in this paper requires a thorough analysis in the doctrinal, methodological and practical way, starting from the fact that the reality of nowadays confronts the theoreticians and practitioners with an essential and controversial problem, namely a scientific argumentation of the necessity and ways of limiting human rights and fundamental freedoms by invoking the common good. One of the problems that humanity has to unleash is the realization of a civil society that manages fairly and harmoniously the right, to restrict the freedom of the individual for the freedom of the fellow, to promote and respect the fundamental human rights, but at the same time, to watch the development of humanity by promoting the common good concept.

JEL Classification: O17

Acest subiect propus spre dezbateri în prezenta lucrare necesită o analiză temeinică sub aspect doctrinar, metodologic și practic pornind de la faptul că, realitatea zilelor noastre pune în fața teoreticienilor și practicienilor o problemă esențială și controversată și anume, aceea a argumentării științifice a necesității și modalităților de limitare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului prin invocarea binelui comun. Una dintre problemele pe care trebuie să le dezlege umanitatea este cea a înfăpturii unei societăți civile care să administreze în mod echitabil și armonios dreptul, să limiteze libertatea individului pentru a exista libertatea semenului, să promoveze și să respecte drepturile fundamentale ale omului dar în același timp, să vegheze și la dezvoltarea umanității prin promovarea conceptului de bine comun. Cu toate că s-a acumulat o experiență considerabilă în ceea ce privește respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, totuși prea puțini teoreticieni se ocupă de problema limitării, derogării și restrângerii acestora.

Noile realități ale lumii contemporane, problema drepturilor fundamentale ale omului considerate ca fiind „o religie sfântă a mileniului III” (Coca, 2009), dar și necesitatea promovării conceptului de bine comun al societății în condițiile blocării abuzului de stat impun reexaminarea raportului dintre binele comun și drepturile fundamentale ale omului și din perspectiva principiului proporționalității. Astfel, luând în considerare că abordarea științifică a problemei asigură funcționarea ei mai mult eficace în practică, este necesar nu numai formularea unor definiții, nu doar delimitarea sumelor caracteristice fundamentale ci și identificarea mecanismului prin care se îmbină interesul general al membrilor societății cu libertatea lor și a semenilor lor. Acest mecanism merită să îmbine binele comun al membrilor societății cu libertatea lor și celelalte drepturi și libertăți fundamentale îl reprezintă dreptul, prin cele două calități lăuntrice ale sale, interioare și intrinseci care se află într-o intercondiționare reciprocă și anume: interesul și voința. Conturarea elementelor conceptuale ale drepturilor omului apare încă din Antichitate, când filosofi precum Platon sau Aristotel au abordat drepturile inerente ființei umane în contextul evident al epocii respective și din perspectiva unei gândiri filosofice și a unei analize pertinente.

În evoluția dreptului, Aristotel este primul care pătrunde cu gândirea în esența dreptului și abordează problema interesului, promovând conceptul de justiție socială. El afirmă că legiuitorul, dacă vrea să facă legi bune, trebuie să aibă în vedere binele obștesc (interesul general) și egalitatea dintre interesul general al statului și interesul individual al cetățeanului. Aristotel susține că omul are ca mobil proprietatea, aceasta având un rol decisiv în opțiunile și acțiunile umane, iar familia reprezintă

prima etapă de asociere a oamenilor ce va conduce la formarea statului. (Aristotel, 1924) Filosoful deosebește drepturile sclavilor de cele ale stăpânilor afirmând că „sclavul este un bun însuflețit și orice slugă este o unealtă înaintea altor unelte (...) iar stăpânul este numai stăpân al sclavului și nu apaține lui, pe când sclavul nu este numai sclavul stăpânului, ci îi aparține cu totul” (Aristotel, 1924).

Platon în lucrarea sa *Republica* pune o întrebare care răzbate până în zilele noastre: „În fiecare stat, nu cel ce stăpânește e cel mai tare? Cel ce stăpânește ia măsuri pentru a-și impune legile. Fiecare stăpânitor își face legile după cum cer interesele proprii” (Aristotel, 1924). Acesta împarte societatea în trei clase și anume: clasa agricultorilor și clasa meșteșugarilor, clasa militarilor și clasa conducătorilor sau a înțelepților. Cele trei clase sunt reunite într-un tot care contribuie la realizarea unui scop comun și aceasta este fericirea oamenilor. Cu timpul, scopul comun al oamenilor a suferit modificări în sensul că fericirea nu mai este suficientă pentru a defini binele, ci i se alătură și factorul economic. Dacă binele comun era asociat anterior cu înțelepciunea sau cu fericirea, astăzi acest concept este sinonim cu bunăstarea economică a fiecărei persoane. Se mai considera că nedreptatea era pentru cei supuși, iar dreptatea era în folosul stăpânirii. Cei tari își făceau legile ce aveau să le consolideze puterea, iar cei supuși erau obligați să le respecte.

Dar drepturile fundamentale au fost dezbătute și mai târziu în perioada medievală, iar unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai bisericii catolice, Toma d’Aquino, consideră că numai cei credincioși și supuși bisericii pot dobândi fericirea, aceasta din urmă fiind posibilă doar pe cealaltă lume, mai exact în lumea de apoi (Ciuraru, 2008). Astfel, drepturile individului sunt subsumate dogmaticii religioase, poziției acestuia față de biserică iar autorul admite existența limitării libertăților fundamentale determinată de o relație echilibrată între libertățile de care se bucură oamenii. Toma d’Aquino considera că, în ceea ce privește conceptul de interes, societatea este superioară individului, indivizii sunt predispuși spre divizare, dar interesul comun îi unește. Astfel, în afară de binele propriu există și un bine comun.

Teoria dreptului natural a adus la rândul său o contribuție deosebită la înțelegerea esenței drepturilor fundamentale ale omului, pe care le-a contrapus autorității discreționare a statului. De exemplu, Spinoza consideră că scopul statului este de a-i ajuta pe oameni să-și asigure traiul zilnic și să-și ferească de primejdii ce le-ar putea periclita relațiile de muncă, iar relația dintre stat și cetățeni nu trebuie să se bazeze pe constrângere (Spinoza, 2000). Tot el acordă o importanță deosebită libertății cuvântului, afirmând că restrângerea libertății de

către guvern va produce o rezistență acerbă din partea adversarilor.

O influență benefică asupra concepțiilor umaniste a avut și religia creștină prin ridicarea la rangul de principiu al conceptului fraternității umane, al egalității tuturor oamenilor în fața Divinității, propovăduind cu stăruință că oamenii, în relațiile reciproce trebuie să dea dovadă de toleranță, de respectarea dreptului oricărei ființe de a trăi conform propriilor obiceiuri, într-un spirit de înțelegere și deplin respect (Mazilu, 2001).

Așadar, religiile au fost cele care au ridicat toleranța la rang de principiu, iar influența lor în afirmarea drepturilor fundamentale ale omului reprezintă un fapt notabil, de natură a determina impactul concepțiilor filosofice și morale asupra elaborării tuturor instituțiilor ce guvernează drepturile omului. După cum am observat, au existat preocupări pentru ocrotirea drepturilor omului încă din Antichitate. Astfel, acestea au fost considerate inviolabile, încât orice autoritate care nu le-ar fi respectat era considerată tiranică. Prin urmare, omul se bucură de drepturi naturale, care trebuie respectate de semenii lui și de societatea în care acesta trăiește și pe care Biserica, fidelă misiunii sale religioase și morale, le-a promovat și le-a apărat de-a lungul veacurilor (Dausse, 2006).

Papa Ioan Paul al II-lea în *Discursul adresat juriștilor Curții Europene* îi îndemna pe aceștia să nu înceteze în acțiunea de apărare a demnității persoanei umane și să susțină dreptul la viață și la libertatea religioasă. Întrucât misiunea statului este reprezentată de binele comun, acesta trebuie să ofere recunoaștere deplină drepturilor naturale ale omului și mai presus decât atât, să le apere (Ioan Paul II, 1980). Din acest discurs, reiese faptul că, numai prin respectul acordat drepturilor naturale ale omului, cu toții vom putea contribui la recompunerea relațiilor de conviețuire pașnică, fondată pe adevăr, dreptate, iubire și libertate. Dacă binele comun reproduce la nivelul societății o garanție globală a drepturilor fundamentale a persoanei umane, conținutul său normativ privește în același timp modul în care aceste drepturi sunt actualizate la nivelul infrastructurilor sociale și, mai ales, la nivelul relației persoană-comunitatea politică.

Binele comun și drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt valori fundamentale, aflate în vârful piramidei ierarhiei valorilor. Se remarcă astăzi din ce în ce mai mult pluralismul cultural, în care trebuie să reconsiderăm principiul demnității umane și să înțelegem omul ca sistem unitar în totalitatea aspectelor vieții și istoriei sale. În contextul contemporan, omul trebuie să fie în centrul atenției dreptului, să-i fie protejate acestuia drepturile și libertățile fundamentale, să se administreze corect inegalitățile și necorelarea libertății indivizilor în scopul evitării anarhiei și să se vizeze în același timp binele comun, blocându-se astfel abuzul din partea statului.

Încă de la apariția lor, aceste drepturi au avut un conținut etico-moral, social, cultural și religios, deosebit de important, iar ele s-au cristalizat în cadrul desfășurării acțiunii oamenilor (Guran, 2005). Prin adoptarea Cartei fundamentale a Uniunii Europene, suntem cu toții invitați, indiferent de apartenența politică și religioasă să ne regăsim în egală măsură la nivelul conceptului de cetățenie europeană (Barbu, 2005). Acest concept, apărut pe baza unor nevoi de a conferi drepturi politice, sociale și private resortisanților unionali, a transformat Uniunea dintr-o entitate aparent pur economică într-una politică, a cetățeniei active (Ciucă, 2012). Legătura dintre cetățenii europeni și Uniune este însă definită deocamdată de posibilitatea ca aceștia să voteze și să fie aleși la alegerile municipale și europene, de protecția diplomatică pe care statele europene o pot reclama în spațiile dinafara Uniunii și de dreptul de petiționare (Ciucă, 2012). Această cetățenie europeană, ca și conștiința a apartenenței și ca expresie a drepturilor persoanei, în unicitatea și demnitatea ei, poate fi o nouă și reală șansă de a trăi experiența împlinirii și a împărtășirii, potrivit exigențelor originare ale persoanei (exigența de fericire, de dreptate, de justiție, de bine comun, de frumusețe) (Gilles, 2000). Aceasta presupune o puternică identitate socială. În tradiția creștină și îndeosebi în doctrina socială a Bisericii catolice, ca și în sensibilitatea protestantă și ortodoxă față de practica socială a carității, la care putem asocia patrimoniul gândirii umaniste non-religioase, individul nu își dobândește libertatea decât într-o relație cu celălalt, într-un raport de reciprocitate și de dăruire, regăsite sub numele de bine comun. De aceea, nu putem să ne imaginăm o identitate europeană care să ignore exigențele persoanelor de justiție socială, aceasta fiind singura care poate să fondeze și să hrănească o creștere economică durabilă și stabilă.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Aristotel (1924). *Politica*, trad. Bezdechi Elefterie. Oradea: Editura Cultura Națională;
- [2] Barbu, V. (2005). *Bisericile în Europa- un partener social?* In Carp R. (edit.) *Un suflet pentru Europa*. București: Editura Anastasia, pp. 12-22;
- [3] Ciucă V. (2012). *Euronomosofia, vol. I, Prolegomene la o operă în eșafodaj*. Iași: Editura Fundației Academice Axis;
- [4] Ciuraru M.L. (2008). *Umanismul politic la Sfântul Toma d'Aquino*, teză de doctorat suținută în cadrul Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași;
- [5] Coca G.N. (2009). *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*. București: Editura Universul Juridic

- [6] Dausés M. (2006). *Drepturile fundamentale ca elemente ale ordinii de drept a Uniunii Europene*. Dreptul. Nr. 9. București, pp. 9-14;
- [7] Gilles F. (2000). *Identitatea, cetățenia și legăturile sociale*, trad. Părăușanu Livia-Mihaela. Iași: Editura Polirom;
- [8] Guran C. (2005). *Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții*. Chișinău: Editura Tipografia centrală;
- [9] Ioan Paul II (1980). *Discorso ai Giuristi e Giudici della Corte europea*, (10 noiembrie 1980). Insegnamenti. Vol. III/2, nr. 1, pp. 114-115. Online la https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1980/november/documents/hf_jp_ii_spe_19801110_corte-europea.html
- [10] Mazilu D. (2001). *Drepturile omului în dreptul internațional contemporan*. București: Editura Lumina Lex;
- [11] Spinoza B. (2000). *Etica*, trad. Popescu Alexandru. București: Editura Antet.